

› *Ontwikkelingen van de ledenaantallen*

De bibliotheek is voor iedereen toegankelijk, maar om materialen te lenen moeten mensen lid zijn. Het aantal leden schommelt en sinds 2012 is een geleidelijke afname te zien. De ontwikkelingen van de ledenaantallen en de mogelijke verklaring hiervoor zijn in dit artikel weergegeven. Elke bibliotheekorganisatie stelt speciale voorwaarden voor het lenen van fysieke materialen. Dit hangt samen met de lokale financiering van de bibliotheek door de gemeente. De subsidiërende gemeente(n) kunnen voorwaarden stellen aan de bibliotheek over de contributie die verschillende doelgroepen (vanaf 18 jaar) moeten betalen.

In 2017 3,7 miljoen bibliotheekleden

In de periode 2005 tot 2011 schommelde het totaal aantal bibliotheekleden rond de 4 miljoen. Daarna zette een afname in: sinds 2011 is het aantal leden niet meer boven de 4 miljoen gekomen. In 2017 telden de 149 Nederlandse openbare bibliotheekinstellingen in totaal zo'n 3,7 miljoen leden. Het totaal aantal leden is gestabiliseerd ten opzichte van 2016, toen kwam het aantal leden ook rond de 3,7 miljoen uit (KB, 2018; CBS, 2018a). Tegenover deze daling van het aantal fysieke leden staat een stijging van het aantal gebruikers van de Online Bibliotheek. Van 234 duizend gebruikers in 2015 en 346 duizend eind 2016, tot 440 duizend eind 2017 (KB, 2018; CBS, 2018b). Meer informatie over deze aantallen is te vinden onder het onderwerp [Digitale bibliotheek](#).

Lichte groei jeugdleden, minder volwassenen

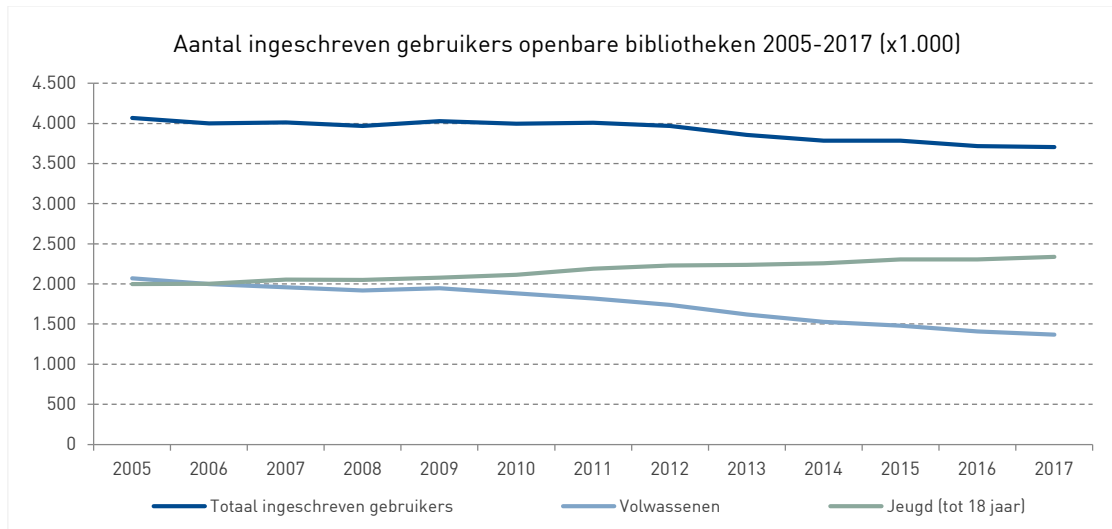
In 2005 waren voor het laatst meer volwassenen dan kinderen en jongeren lid van de bibliotheek. Sindsdien stijgt het aantal jeugdleden. Ook is er relatief gezien sprake van groei onder de jeugd, omdat het aantal kinderen en jongeren in de bevolking wat daalde (van 3,8 miljoen in 2005 naar 3,4 miljoen in 2017). Het aantal volwassen leden daalde licht ten opzichte van 2016 met 3% naar ongeveer 1,4 miljoen leden. Het aantal jeugdleden tot 18 jaar is licht gestegen met 1% naar ongeveer 2,3 miljoen leden. De jeugdleden vormen nu 63% van het totale ledenbestand. Deze jeugdleden mogen in de meeste bibliotheken tot en met de leeftijd van 17 jaar gratis lenen (KB, 2018).

Mogelijke oorzaken stijging ledenaantallen jeugd

Voor een toe- of afname van het aantal leden zijn over het algemeen geen concrete oorzaken aan te wijzen. De toename van het aantal jeugdleden vanaf 2011 vormt hierop een uitzondering. In 2011 werden in het kader van het programma BoekStart 30 duizend kinderen van 0 tot 4 jaar lid van de bibliotheek. Dat verklaart grotendeels de stijging van het aantal jeugdleden. Recentere stijgingen zijn mogelijk te danken aan de aanpak de Bibliotheek *op school*, waarbij kinderen via de school gratis lid van de bibliotheek worden.

Mogelijke oorzaken daling ledenaantallen volwassenen

De afname van het aantal volwassen leden is een mogelijk gevolg van een maatschappelijke trend: er wordt steeds minder gelezen. Al sinds 1975 is een teruggang te zien in de leestijd van Nederlanders. Verder daalde tussen 2006 en 2011 het aantal lezers van traditionele tekstmedia (zoals boeken, kranten en tijdschriften) sterk (van 90% naar 79%). Tussen 2011 en 2016 zette deze daling in een lager tempo voort (van 79% naar 72%) en stabiliseerde de daling onder boekenlezers. Hoewel het leesaanbod de afgelopen jaren is veranderd en het digitale aanbod groeit, lezen volwassenen nog steeds veel van papier. Digitale en online tekstmedia vervangen papier niet, maar zijn er een aanvulling op (Wennekers et al, 2018).

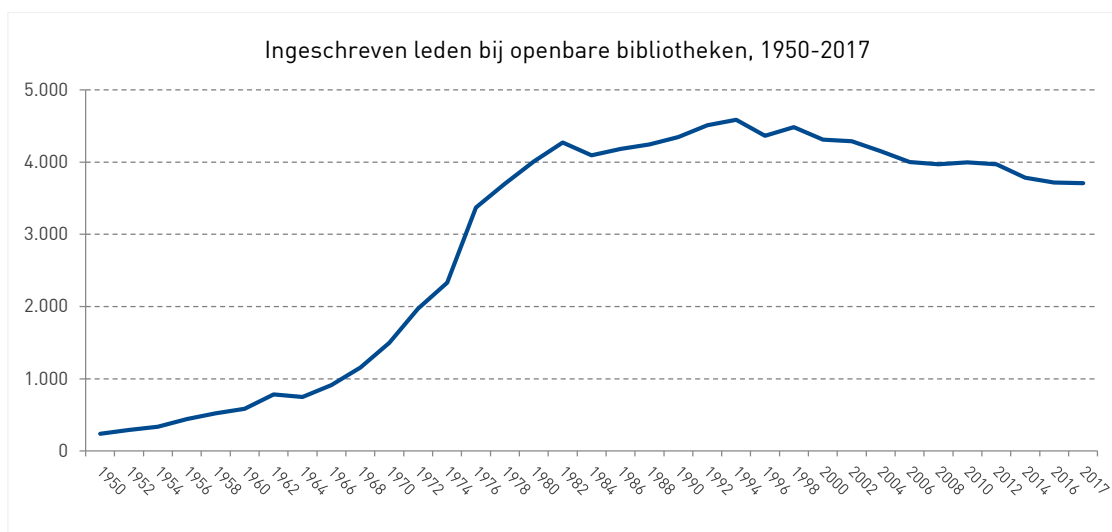
Bron: KB, 2018.

Instream jeugdleden na invoering Wet bibliotheekwerk

Het aantal leden van openbare bibliotheken is bijgehouden sinds 1950, met een korte onderbreking in de jaren 1996 t/m 1998. In de periode 1950 t/m 1994 is een langzame start van de ledenaantallen te zien, gevolgd door een versnelling en afremming. In diezelfde tijd steeg ook het aantal inwoners van Nederland en het aantal bibliotheekvestigingen. De invoering van de Wet op het openbare bibliotheekwerk (1975) zorgde voor een extra instroom van jeugdleden tot 18 jaar omdat zij gratis lid konden worden (Schneiders, 1997).

Ledenverloop in historisch perspectief

Tot halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw nam het aantal leden vrijwel continu toe. De stijging van het aantal leden was veel groter dan de toename van het aantal inwoners. In de periode 1950-1994 steeg het lidmaatschapspercentage fors van 2,4% tot 29,9%. In de periode 1996-1998 vond er een omslag plaats en daalde het aantal leden. Tussen 2006 en 2012 leek het totaal aantal leden zich te stabiliseren. Er is echter sprake van een afname als de bevolkingsgroei in die periode wordt meegenomen. In 2012 was 23,7% van de Nederlandse bevolking lid van de bibliotheek tegenover bijna 30% in 1994. Vanaf 2012 zet deze afname verder door: in 2017 waren 3,7 miljoen mensen ingeschreven bij de bibliotheek (KB, 2018; CBS, 2018a).

Bron: KB, 2018; CBS, 2018a.

Bronnen

- › CBS, Statline (2018a). *Openbare bibliotheken; leden, collectie, uitleningen vanaf 1900*.
- › CBS, Statline (2018b). *Landelijke digitale openbare bibliotheek; gebruik, accounts en licenties*.
- › KB | Nationale bibliotheek (2018). *Bibliotheekstatistiek 2017*.
- › Schneiders, P. (1997). *Nederlandse Bibliotheek Geschiedenis*. Den Haag: NBLC.
- › Wennekers, A., Huysmans, F., de Haan, J. (2018). *Lees:Tijd*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.